

franjevačkoga samostana u Jastrebarskome. Ovaj rad *Zbirke stranih rijetkih knjiga 16. stoljeća u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda: franjevački samostan u Samoboru* (235-288) donosi katalog te zbirke i komentare uz najzanimljivije naslove.

U rubrici *Prikazi i recenzije* (289-316) 78. broja nalazimo dvanaest prikaza i recenzija stručne povijesne literature, a Marijan Biškup za kraj ovoga broja pripremio je *Primljene publikacije* (317-323).

Dominik Štefulić

***Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, sv. 17, Slavonski Brod 2017., 513 str.**

U listopadu 2017. godine izišao je 17. svezak časopisa *Scrinia Slavonica* u izdanju Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, pod uredništvom Stanka Andrića. Kao i dosadašnjih godina, i u ovom broju ovog eminentnog znanstvenog godišnjaka, objavljuju se znanstveni radovi domaćih i inozemnih autora iz različitih vremenskih razdoblja vezanih uz regionalnu povijest Slavonije, Srijema i hrvatskog dijela Baranje.

Prvi veliku cjelinu časopisu čini dvanaest znanstvenih radova kronološki poredanih, a koji u ovom svesku tematiziraju različita pitanja iz razdoblja od 16. st. do suvremenosti, odnosno do devedesetih godina 20. st. Cjelina započinje radom Luke Jakopčića i Mislava Matišića *Kretanje stanovništva jugoistočne Baranje od 16. do početka 20. stoljeća u sojetlu općih povijesnih procesa i povijesnodemografskih izvora* (9-34). U njemu se na temelju arhivskih izvora, kao što su defteri, kraljevinski i urbarijalni popisi, statistički godišnjaci, analizira kretanje stanovništva sa područja hrvatske Baranje od 16. do 20. st. u društvenim kontekstima.

Rad Siniše Đuričića *Nasljeđe grofa Veteranija i vlastelinstvo Darda krajem 17. i početkom 18. stoljeća* (35-52) obrađuje život grofa Friedricha Veteranija, njegovo djelovanje u okviru austrijske vojske, te stanje sa zemljišnim posjedima koje je dobio za zasluge u ratu protiv Osmanlija (obrana Beča, borbe u Ugarskoj, Hrvatskoj, Srbiji, Erdelju). Autor zaključuje da su njegova dobra u Baranji, poput Darde, Čeminca, Karanca i drugih, kao i obiteljsko prezime, naslijedili njegova kći i zet, te negira teze o postojanju bočne grane obitelji, kao i postojanje sina nasljednika.

U radu *Barokni parterni vrt dvorca Eltz u Vukovaru* (53-71) Zlatko Uzelac donosi fotografije izgubljenih izvornih nacrtu kompleksa dvorca Eltz iz sredine i s kraja 18., odnosno početka 19. st. Nedjeljivu cjelinu dvorca i vrta, u skladu s onovremenom parkovnom kulturom u Hrvatskoj, autor je analizirao kroz nekoliko dijelova: barokni dvorac iz 1750. godine, reprezentativno sjedište vukovarskog vlastelinstva, fotografija izvornog nacrtu kompleksa dvorca iz sredine 18. stoljeća, s uličnim pročeljem dvorca i projektom parternog vrta, barokni parterni vrtovi u Hrvatsko i Slavoniji u 18. stoljeću, projekt baroknog parternog vrta dvorca Eltz iz sredine 18. stoljeća, arhitektonski snimak izvedenog vrta s kraja 18. ili početka 19. stoljeća, te razdvajanje gospodarskog i rezidencijalnog dijela dvorišta dvorca, uklanjanje baroknog vrta i njegova zamjena perivojem poslije početka 19. stoljeća.

Veljko Maksić u radu *Čimbenici pojave i održivosti hajdučije u slavonsko-srijemskom području u XVIII. stoljeću* (73-95) na temelju objavljenih izvora i relevantne literature prikazuje složeni problem pojave hajdučije na području Slavonije i Srijema u 18. st. Autor je napravio okvirnu klasifikaciju uzročnika hajdučije (socioekonomski, vojnopolitički, geografski, te čimbenici

mentaliteta, kao i disfunkcionalnost uprave) koji pružaju mogućnost za daljnje razumijevanje ove složene pojave.

Rad Danijele Juranović *Neki aspekti demografske prošlosti župe Nova Gradiška 1878.-1890.* (97-120) bazira se na matičnoj knjizi krštenih župe Nova Gradiška. Rezultati autoričnih analiza ponudili su brojne nove podatke iz demografske i socijalne povijesti župe. U radu su objelodanjena do sad nepoznata demografska obilježja rimokatoličkog stanovništva Nove Gradiške u promatranom razdoblju, poput stopa nataliteta, spolne strukture, ritma rađanja i začeca, koeficijente maskuliniteta i feminiteta, brojevi i udjeli nezakonite djece i drugo, te je naposljetku napravljena komparacija sa demografskim obilježjima drugih područja u Hrvatskoj u istom razdoblju.

Marin Srakić u radu *Dr. Ivan Krapac – biskup dobrotvor i graditelj Sjemeništa (1910.-1916.)* (121-180) na temelju neobjavljenih i objavljenih arhivskih izvora, tiska i relevantne literature obrađuje život i djelovanje nasljednika biskupa Strossmayera u Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji dr. Ivana Krapca, stavljajući naglasak na njegov dobrotvorni rad i graditeljsku aktivnost. Opsežan rad podijeljen je u više dijelova, od uvodnog dijela (o petogodišnjem razdoblju u biskupiji bez biskupa, te o kandidatima za đakovačkog biskupa), preko životopisa Ivana Krapca, njegovog imenovanja za đakovačkog biskupa, reakcija na imenovanje, njegova dolaska i svečanog ustoličenja, pa do pitanja zgrade Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu i gradnje njegove nove zgrade, biskupskog liceja, ideje o centralnom đaćkom sjemeništu i ostalih njegovih djelatnosti, gradnji i popravaka. Posljednji dio rada govori o njegovu uređenju službe Božje u katedrali, o njegovom političkom opredjeljenju, privrženosti naroda, napadima na njega kao i njegovim pristalicama, te naposljetku o biskupovoj smrti i sprovodu.

Saša Mrduljaš u radu *Etnička struktura istočnog Srijema (1921.) i razgraničenje između Hrvatske i Srbije (1945.-1947.)* (181-210), na temelju analizire podataka koje pruža popis stanovništva iz 1921., analizira kakva je bila etnička slika onog dijela Srijema koji je nakon republičkog razgraničenja 1945. pripao Vojvodini, odnosno Srbiji. Autor je također nastojao utvrditi u kojoj je mjeri nova vlast držala do načela pravičnosti i jednakog uvažavanja hrvatskih i srpskih pozicija. Radu je kao prilog dodano niz zemljovida sa udjelima stanovništva po kotarevima i općinama.

Rad *Starokatolički pokret u Habjanovcima između dvaju svjetskih ratova* (211-232) Domagoja Tomasa prikazuje nastanak, razvoj i slabljenje starokatoličkog pokreta na području župe Brođanci, preciznije u mjestu Habjanovci u razdoblju između dvaju ratova. Istraživanje je provedeno na temelju bogate građe iz arhiva župe Brođanci (statistički podaci, dopisi, privatna i službena korespondencija, novinski članci).

Na temelju građe iz Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu i Hrvatskog državnog arhiva, Filip Škiljan u radu *Vjerski prijelazi s pravoslavne na rimokatoličku vjeroispovijest na području Vašćanskog arhiđakonata (Virovitica, Slatina, Orahovica, Našice) u vrijeme NDH (1941.-1945.)* (233-251), donosi podatke o prijelazima pravoslavaca na rimokatoličku vjeru u vrtlogu ratnih zbivanja i uspostave nove države na području Vašćanskog arhiđakonata. Rezultati autorovih istraživanja govore o tome da je najviše prijelaza zabilježeno tijekom 1941. i 1942. godine, te da se broj molbi za vjerski prijelaz naglo smanjio osnivanjem Hrvatske pravoslavne crkve. Rad je upotpunjen tablicama u kojima su prikazani rezultati kvantitativnih analiza.

Rad *Vukovarski Hrvatski borac – katolički i ustaški tjednik* (253-290) autora Petra Macuta na temelju sadržaja tjednika *Hrvatski borac* i relevantne literature pokušava rekonstruirati odnos lokalne vukovarske crkvene zajednice i katoličkog svećenstva prema politici NDH. *Hrvatski*

borac izlazio je u Vukovaru od prosinca 1941. do lipnja 1942., donosio je informativne članke, ali s jasnom političkom konotacijom. Autor je također komparirao sadržaj ovog tjednika sa ostalom katoličkom periodikom tog vremena te na kraju donio u cijelosti bibliografiju njegovih članaka.

Vladimir Geiger i Pero Šola u opsežnom radu *Žrtvoslov Malog Nabrđa – Drugi svjetski rat i poraće: pokušaj revizije podataka o ljudskim gubitcima nestalog i zaboravljenog slavonskog sela* (291-378) na temelju podataka iz žrtvoslova (popisa ljudskih gubitaka u Drugom svjetskom ratu i poraću) donose brojčane i poimenične podatke o vojnim i civilnim gubicima, ubijenim, umrlim i nestalim, iz slavonskog sela Malo Nabrđe u Đakovštini tijekom Drugog svjetskog rata i neposredno nakon njega. Autori su ovim radom pokušali dati cjeloviti prikaz stvarnih ljudskih gubitaka, te revidirati postojeće nepotpune ili netočne podatke o stradalima i žrtvama za ovo nestalo i zaboravljeno slavonskom mjesto.

Na temelju arhivske građe, tiska i relevantne periodike Ivica Miškulin u radu *Janus i plava kaciga: naftna polja zapadnog Srijema i mirovne operacije Ujedinjenih naroda 1992.-1998.* (379-401) analizira ponašanje mirovnih snaga unutar triju mirovnih operacija u Hrvatskoj (UNPROFOR, UNCRO i UNTAES) na području naftnih polja zapadnog Srijema (Đeletovci). Autor zaključuje kako mirovne snage nisu spriječile krađu nafte i time ometanje mirovnih operacija od strane krajinskih Srba, iako navodi poboljšanje stanja početkom operacije UNTAES-a.

U rubrici *Grada* objavljuje se transkripcija dokumenata vezanih uz djelovanje Nikole Iločkog kao bosanskog kralja između 1471. i 1477. iz Mađarskog državnog arhiva, Austrijskog državnog arhiva i Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu. Ovu građu priredio je Davor Salihović u radu naslovljenom *Nonnulla documenta pertinentia ad Nicolaum de Wylak regem ultimatium Regni Bosnae* (403-418).

Rubrika *Historiografija u prijevodu* donosi hrvatski prijevod rada Gábora Szeberényia "Granice" Slavonije u 13.-14. stoljeću: napomene za prosudbu granične uloge Drave i Gvozda (419-434). Rad je s mađarskog preveo Ladislav Heka, a redigirao Stanko Andrić.

U rubrici *Polemika* donosi se tekst Aleksandra Horvata, *O istoričnosti predmodernih etnonima u svetu konstruktivističkih i etnosimbolističkih teorija nacija i etniciteta* (435-441), kao osvrt na prikaz knjige *Baranja 1918-1922* dr. Suzane Leček objavljen u *Scrinia Slavonica*, sv. 16, te odgovor na Horvatov tekst autorice Suzane Leček, *Odgovor na razmišljanja Aleksandra Horvata* (443-447).

Rubrika *In memoriam* (449-455) posvećena je preminulima, dr. Ivi Mažuranu (1928.-2016.) i dr. fra Andriji (Josipu) Zirdumu (1937.-2017.).

O četvrtoj dodjeli Nagrade Podružnice mladim povjesničarima izvješćuje se u rubrici *Kronika* (457-460).

Časopis završava cjelinom *Prikazi i osvrti* u kojoj je ovog puta jedanaest novoizašlih relevantnih izdanja knjiga i zbornika radova (465-496).

Tihana Luetić